

Ministerie van Defensie
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon [redacted]
Telefax 070 - 4419010

[redacted] ✓
idem 01941778g 33
SG vi [redacted] GSA
W ✓

Aan:
Voorzitter en leden CVIN
(zie verzendlijst)

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer
DIS2001022006

Datum
18 oktober 2001

Onderwerp
Concept dreigingsanalyse terrorisme en internationale bijdrage MID aan voorkomen van, beveiligen tegen en bestrijden van terrorisme

Hierbij bied ik u aan de concept dreigingsanalyse terrorisme en een overzicht van de internationale bijdrage van de MID aan het voorkomen van, beveiligen tegen en bestrijden van terrorisme.

Directeur Militaire Inlichtingendienst

J.A. van Reijn
Generaal-majoor der mariniers

Bijlagen:

- A - Concept dreigingsanalyse terrorisme
- B - Internationale bijdrage MID aan voorkomen van, beveiligen tegen en bestrijden van terrorisme

Bijlagen
Twee

Bezoekadres
Frederikkazerne, gebouw 32

Doorkiesnummer
[redacted]

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[redacted]

In de analyse wordt in het eerste deel ingegaan op de ontwikkeling van het terrorisme, de gewijzigde organisatievorm en omgeving. Vervolgens komen aan de orde de gewijzigde motieven van de hedendaagse terroristische organisaties, de gewijzigde middelen die worden gebruikt met bijzondere aandacht voor de nucleaire/radiologische, biologische en chemische (NRBC-) dreiging. In het tweede deel van de analyse wordt kort aandacht besteed aan terroristische groeperingen, beginnend met al Qa'ida, de situatie in Nederland t.a.v. groeperingen met een veronderstelde relatie met Usama bin Laden, alsmede mogelijk terroristisch optreden tegen de uitgezonden eenheden in Bosnië-Herzegovina. Ter afronding worden doelgerichte conclusies getrokken t.a.v. de directe dreiging voor Defensie a.g.v. mogelijk terroristisch optreden, de bestrijding van het fenomeen terrorisme, en de indirecte bedreigingen en effecten voor de internationale vrede en veiligheid. In bijlage A wordt uitgebreider ingegaan op de terroristische groeperingen.

Ontwikkeling van het terrorisme

Voor de zogenaamde traditionele terroristische organisaties die met name in de jaren '70 en '80 actief waren, vormden vastomlijnde politieke doelstellingen ten bate van een duidelijk identificeerbare achterban de basis van hun handelen. Voorbeelden van dergelijke organisaties zijn de IRA in Noord-Ierland, de ETA in Spanje en de PLO in het Midden-Oosten. De mate van het toegepaste geweld werd bepaald door de aandacht die deze organisaties op hun politieke doelstellingen wilden vestigen. Daarbij moest bovendien worden voorkomen dat de achterban zich van de organisatie vervreemde.

Sinds de jaren '90 moet een groeiend aantal terroristische aanslagen worden toegeschreven aan "nieuwe" terroristische organisaties. Bij deze groepen hebben algemener geformuleerde motieven de plaats ingenomen van duidelijk afgebakende politieke doelstellingen. Bovendien is er sprake van een wisselende consistentie in motieven. Zo wordt, naast het uitblijven van een oplossing van het Israelisch-Palestijnse conflict, ook het argument van 'de VS weg uit Saoedië Arabië', door Usama bin Laden als rechtvaardiging voor de voortzetting van terroristisch optreden genoemd. De voornaamste voedingsbodem voor de terreurdaden die door deze organisaties worden gepleegd is de algemeen levende weerzin tegen de dominantie van de westerse wereld en elke vorm waarin deze zich manifesteert. Dit uit zich in een extreme haat tegen met name de Verenigde Staten als symbool van westerse democratische vrijheden, corruptie, misdaad en criminaliteit. Daar komt nog bij dat het westen zich enerzijds opwerpt als vertegenwoordiger van democratische normen en waarden (o.a. mensenrechten), maar anderzijds régimes ondersteunt die deze gedragsregels dagelijks met voeten treden. De concentratie van politieke, economische en militaire macht in het westen en het daaruit voortkomende gevoel van onmacht drijft velen in de handen van extremistische groeperingen.

Gewijzigde organisatievorm

De organisatievorm van het terrorisme is de afgelopen jaren fundamenteel gewijzigd. Slechts zelden opereren terroristen volslagen individueel (een uitzondering is de aanslag in Oklahoma door Timothy McVeigh). Gebruikelijker is optreden in groepen, vaak met wijd vertakte internationale contacten. In plaats van strikt afgebakende hiërarchische organisaties hebben we steeds meer te maken met verschillende terroristische netwerken die in elkaar grijpen en bij gelegenheid met elkaar samenwerken. Het gebrek aan formele structuren en het onvoorspelbare optreden, onderscheidt deze groepen van hun strak georganiseerde voorgangers. Men hanteert een platte organisatievorm, waarin de verschillende onderdelen (structuren, cellen) op knooppunten bij elkaar komen en met elkaar in verbinding staan. Het is een grensoverschrijdend samenspel van transnationale financiële, logistieke en criminele activiteiten die uiteindelijk voorwaardenscheppend zijn voor het plegen van terroristische aanslagen.

Terrorisme is derhalve een internationaal verschijnsel dat zich slechts wat betreft motivering onderscheidt van de internationale georganiseerde misdaad. Terrorisme en criminaliteit versterken elkaar dan ook vaak in de praktijk. De financiële armslag die wereldwijd wordt gegenereerd door de criminele handel in drugs, wapens en mensen wordt doorgaans mede aangewend voor het plegen van terroristische aanslagen, al dan niet onder het mom van een "vrijheidsstrijd".

Een belangrijke rol hierbij wordt gespeeld door internationaal opererende *middlemen* die doelen identificeren, middelen vrijmaken en ondersteunend optreden en daarmee in feite de knooppunten vormen waarover hierboven werd gesproken. De inspiratie voor terroristische aanslagen wordt weliswaar aangedragen door religieuze of ideologische voortrekkers (zoals bijvoorbeeld Usama bin Laden of sommige aansprekende *ulama* in het geval van *al-Qa'ida*), maar zij vormen in feite slechts de symbolen waarachter de onderliggende netwerken zich kunnen scharen.

Een belangrijk gevolg van de gehanteerde netwerkstructuur is wel dat terroristen tegenwoordig minder afhankelijk zijn geworden van de ondersteuning door nationale staten. Het feit dat terroristische organisaties voor een groot deel zelf kunnen voorzien in de financiering, personele en logistieke ondersteuning van hun acties betekent dat zij veel minder kwetsbaar zijn geworden voor traditionele tegenmaatregelen zoals sancties, controlerégimes en (militaire) vergeldingsacties.

Gewijzigde omgeving

De ontwikkeling van het terrorisme in de afgelopen jaren past in de algemene mondialisering van de wereld(economie), hetgeen geresulteerd heeft in een toegenomen wederzijdse afhankelijkheid (mondiale interdependentie) op alle niveaus van de westerse samenleving. Met name de hoge vlucht van de informatie- en communicatietechnologie (ICT) speelt hierbij een voornaam rol. Ook terroristische organisaties zijn steeds meer gebruik gaan maken van nieuwe technologieën bij de voorbereiding, afstemming, planning en uitvoering van hun operaties. De huidige ICT-middelen lenen zich namelijk bij uitstek voor toepassing in de door terroristen gehanteerde netwerkstructuren. Bovendien zullen terroristen informatie- en communicatietechnologieën naar verwachting steeds meer als offensief wapen gaan inzetten (*information warfare*). Informatie-operaties zullen dan ook waarschijnlijk toenemend worden aangewend om massale ontwrichting van de maatschappij te bewerkstelligen. Daardoor zal het effect van psychologische ontwrichting op zijn minst even belangrijk worden als dat van fysieke ontwrichting. Daarnaast bestaat er kans dat terroristische groeperingen ICT-middelen zullen inzetten voor *information warfare* tegen Defensie. In dit kader zal er sprake moeten zijn van een adequate vorm van informatiebeveiliging ondermeer door toepassing van vercijfering en het inzetten van zogenaamde Red Teams teneinde de kwetsbaarheid van de informatie- en communicatiestructuur binnen Defensie vast te stellen en zonodig aanvullende beschermingsmaatregelen te kunnen treffen.

Het ontstaan van multidisciplinaire, transnationaal opererende terroristische netwerken vindt parallel plaats aan het ontstaan van gelijksoortige – legale – netwerken in bijvoorbeeld de wereld-economie, wetenschap en media. Het "nieuwe" terrorisme past daarmee volledig in de huidige tijdgeest en lijkt zich vrijwel naadloos te hebben aangepast aan de mondiale ontwikkelingen van de afgelopen jaren.

Een andere belangrijke omgevingsfactor is de grote invloed en het wereldwijde bereik van de (massa)media. Geholpen door alom vertegenwoordigde media worden de (ontwrichtende) effecten van terroristische aanslagen nog eens vele malen versterkt en krijgen zij een mondiale uitstraling. Met dank aan de media hebben terroristen tegenwoordig de beschikking over een mondiaal podium waarop zij hun "boodschap" aan de wereld kwijt kunnen en hun doel (ontwrichting) kunnen verwezenlijken.

Gewijzigde motieven

Terroristen kiezen hun slachtoffers op wat ze vertegenwoordigen. Hun functie, nationaliteit, godsdienst of etniciteit. De terrorist zelf is anoniem. Het gaat om de (doelstellingen van) de organisatie in wiens opdracht hij handelt en die organisatie zal zich wel of niet bekend maken. Het terrorisme is de afgelopen jaren meer en meer gaan opereren vanuit bredere, ideologisch gemotiveerde doelstellingen. Met name algemene religieuze motieven hebben meer en meer de plaats ingenomen van specifieke politieke doelstellingen. In het geval van de terroristische organisaties die voortkomen uit de radicale politieke Islam (waaronder *al-Qa'ida*) uit zich dat in het streven naar een samenleving die gebaseerd is op de Islamitische wetgeving (de *sharia*), in plaats van op westerse liberale vrijheden en individuele grondrechten. Daarnaast is er grootschalige onvrede

met de dominante westerse aanwezigheid in de heilige plaatsen van de Islam (Mekka en Medina in Saoedi-Arabië en de tempelberg in Jeruzalem). Met name het laatste wordt door deze groepen als een *casus belli* gezien en verklaart de oproep voor een wereldwijde heilige oorlog (*jihad*).

Door de nadruk op algemene religieuze motieven in plaats van specifieke politieke doelstellingen vindt er ook geen directe afstemming meer plaats tussen doel en middel. Opererend vanuit algemenere motieven en ten bate van een minder vastomlijnde achterban zijn belangrijke obstakels met betrekking tot de mate van het door terroristen toegepaste geweld verdwenen. Het doel van terroristische aanslagen is steeds meer het bereiken van een maximale maatschappelijke ontwrichting. Primair gaat het dus om het ontwrichtende effect dat met de aanslag kan worden bereikt en niet direct het grote aantal slachtoffers. Het effect bijvoorbeeld van deanthraxbesmetting bij enkele personen in de Verenigde Staten heeft minstens zo'n verlamdend effect op de maatschappij als de aanslagen van de 11^e september j.l. De onder de slachtoffers van de aanslagen resulterende gevoelens van algehele onveiligheid en wraak kunnen bovendien weer uitmonden in represailles die de polarisering tussen de westerse wereld en die van de tegenstander verder doen toenemen en uiteindelijk zelfs een destabiliserende invloed op de betrokken regio(s) hebben. Daarnaast bestaat het gevaar dat de religieuze motieven destabiliserend werken binnen de Islamitische wereld zelf. Religieuze motieven kunnen leiden tot grootschalige mobilisatie van de gelovige massa. Massaal verzet tegen zittende, meer op het Westen georiënteerde, regeringen kan ertoe leiden dat deze het veld moeten ruimen voor op strikte religie gebaseerde régimes.

Wat zijn in de nabije toekomst mogelijke destabiliserende gevolgen in de Islamitische gemeenschappen in Centraal-Azië, het Midden-Oosten en Zuid-Oost Azië a.g.v. aanhoudende acties door de VS en het VK? Zonder in detail per regio mogelijke scenario's uit te werken, kan in algemene zin toch het volgende worden geschetst.

In Pakistan kan op termijn niet worden uitgesloten dat als gevolg van de invloed van een toenemend aantal vluchtelingen uit Afghanistan en een toenemend gevoel van onvrede onder de eigen bevolking het verzet tegen de regering van Musharaf extreme vormen aanneemt en een machts-overname door fundamentalistische krachten plaatsvindt. Zo'n régime heeft dan ook de beschikking over kernwapens, hetgeen vanuit dreigingsperspectief tot een verregaande regionale instabiliteit kan leiden, met name in de verhouding met India. Verslechtering van de verhouding met aartsrivaal India en aanslagen en acties rondom Kasjmir kunnen door beide partijen als katalysator worden gebruikt om eigen belangen zeker te stellen. Mogelijk ingrijpen van de IG mag in dat geval niet uitgesloten worden geacht – met name als het gaat om de evacuatie van gegijzelde of bedreigde Westerse ingezetenen.

De sociaal-economische situatie in de Centraal-Aziatische regio, in combinatie met verder toenemend Islamitisch fundamentalisme, kan een steeds grotere bedreiging vormen voor de regionale stabiliteit aan zuidgrenzen van Rusland. Ook kan daardoor de vrije olietoevoer naar het Westen vanuit de Kaukasus en de Centraal Aziatische Republieken rond de Kaspische Zee in gevaar komen.

In het Midden-Oosten kan een veranderde houding van landen als Iran, omverwerping van de Saoedische dynastie of die in Koeweit de olietoevoer naar het Westen in gevaar brengen en de Westerse militaire presentie bedreigen. Het Irak van Saddam Hussein kan dreigen, dan wel overgaan tot militaire operaties waarbij een horizontale escalatie met name als die gericht is op Israël (ballistische raketten voorzien van massavernietigingswapens) de IG voor aanzienlijke problemen kan stellen. Een escalatie van het Israëliësch – Palestijnse probleem op zich kan de IG met extra problemen confronteren. Indien bijvoorbeeld ook in Egypte een fundamentalistisch regime aan de macht komt is vrij gebruik van het Suez-kanaal mogelijk niet langer gegarandeerd; SLOC's via Suezkanaal en Rode zee kunnen worden bedreigd.

Indien in landen als Indonesië en Maleisië fundamentalistische régimes aan de macht komen kan ook daar de regionale stabiliteit in gevaar komen, SLOC's en de toevoer van olie worden bedreigd, en kan de positie van Westerse ingezetenen in gevaar komen. Militaire ondersteuning in het kader van evacuatie operaties lijkt dan onvermijdelijk.

Op grond van het vorenstaande mag worden geconcludeerd dat het terroristische optreden niet alleen een ontwrichtend gevaar voor de Westerse maatschappijen oplevert, maar evenzo destabiliserend kan werken in de Arabisch-Islamitische wereld. Het gevaar hiervan is dat de situatie in die wereld zodanig verslechtert, dat er sprake is van omverwerping van seculiere regeringen, waarvoor religieuze régimes in de plaats komen en dat Nederlandse vitale belangen worden geschaad. In dat geval moet met een militair optreden rekening worden gehouden dat zich binnen het gehele inzet spectrum kan manifesteren. In het licht van de bijzondere aandacht voor terrorisme na de aanslagen van de 11e september j.l. impliceert vorenstaande dat ook het behouden van aandacht voor de planning, organisatie en inzet van de capaciteiten in het kader van bondgenootschappelijk optreden, hoger in het inzet spectrum, voortdurende aandacht behoeven.

Gewijzigde middelen

Bij terroristische organisaties is vaak een elitair gevoel aanwezig. Dit gevoel kan gemakkelijk overgaan in een obsessief fanatisme waarmee de wreedste daden tegen onschuldigen in de ogen van de daders zelfs een nobel, goddelijk karakter krijgen. Met de aanslagen op het WTC en het Pentagon is, vanuit de westerse perceptie, in ieder geval een kritische drempel voor wat betreft de aantallen slachtoffers overschreden. De vraag blijft in hoeverre terroristen in de toekomst gebruik zullen gaan maken van non-conventionele middelen om nog meer schade (ontwrichting) toe te brengen.

Sinds de terroristische aanslagen in de VS op 11 september en a.g.v. de anthraxbesmetting in de VS is de vrees voor de inzet van nucleaire, radiologische, biologische en chemische (NRBC) wapens toegenomen.

NRBC Dreiging door terroristen

Hoewel terroristen vermoedelijk de mogelijkheid hebben om massavernietigingswapens te gebruiken, is de inzet ervan beperkt gebleven tot het gebruik van zenuwgas en anthrax. Er mag daarbij worden aangenomen dat "traditioneel" georiënteerde terroristische groeperingen (zoals bijvoorbeeld de ETA en de IRA) NRBC wapens niet als een reële optie zien. In hun overwegingen zal de maatschappelijke impact van dit soort wapens hun (politieke) zaak namelijk meer schaden dan goed doen, nog los van de risico's die ten aanzien van productie en omgang aan deze wapens kleven.

De drempel die voor de traditionele terroristische organisaties geldt, zal echter nauwelijks nog een hindernis zijn voor de "nieuwe" terroristische organisaties. Groeperingen (zoals *al-Qa'ida*) worden gedreven door haat- en wraakgevoelens tegen de maatschappij van de tegenstander. Deze terroristen lijken over de gebruikelijke bezwaren heen te stappen en de recente aanslagen in de VS doen vermoeden dat ze geen middel zullen schuwen om hun doelstellingen te bereiken. In het verleden is de wens voor het verkrijgen van NRBC wapens zelfs zeer concreet geuit.

De inzet van NRBC wapens door terroristen is een vorm van terreur waarop de huidige, open maatschappijen slechts ten dele zijn berekend. Mogelijk dat de maatschappij de gevolgen van een aanslag met beperkte gevolgen nog redelijk kan opvangen. De gevolgen van zelfmoordaanlagen op nucleaire of chemische installaties zullen een veel grotere maatschappelijke en psychische impact hebben op de samenleving en ook verdergaande besmetting met bijvoorbeeld anthrax zullen verlamdend op de maatschappij werken.

Wat zijn de technische mogelijkheden?

Nucleaire dreiging

De productie van het kernwapen is een zeer ingewikkeld en kostbaar proces. Het ontwikkelen van een kernwapen is een proces van vele jaren, vraagt om zeer specifieke kennis en de beschikbaarheid van bruikbaar splijtstofmateriaal. Ervaringen in een aantal kernwapen- en drem-

pellanden laten zien dat het ontwikkelen en inzetbaar maken van kernwapens als bijzonder uitdagend en langdurig moet worden bestempeld. Daarnaast is het niet waarschijnlijk dat er kernwapens op de 'vrije markt' te verkrijgen zijn. Wel is er in de eerste jaren na de ineenstorting van de Sovjet-Unie door een groepering als al Qa'ida getracht kernwapens te verkrijgen met name via corrupte overheidsfunctionarissen en het criminele circuit. Er zijn geen bewijzen dat zij hierin zijn geslaagd. Tenslotte is de houdbaarheid van een nucleair wapen afhankelijk van de samenstelling van de gebruikte splijtstof en/of ontstekers. De samenstelling bepaalt de vervaltijd van de nucleaire stoffen. Tenslotte zijn er geen andere aanwijzingen dat een nucleair wapen door een terroristische organisatie kan worden ingezet. Vorenstaande redenen maken het niet aannemelijk dat terroristische groeperingen in het bezit zijn van kernwapens, noch dat zij er toe over kunnen en zullen gaan zelf een kernwapen te produceren. De dreiging van een inzet met nucleaire wapens door terroristische groeperingen is dan ook uitzonderlijk laag.

Van kerncentrales gaat een potentiële nucleaire dreiging uit als gevolg van aanslagen. Echter de in Nederland aanwezige centrales (en die in de ons omringende landen) zijn zodanig gebouwd dat zij de krachten van een neerstortend vliegtuig in principe zouden moeten kunnen weerstaan. In het uiterste geval kan gasvormige splijtstof producten vrijkomen en kan de omgeving radioactief besmet worden.

Radiologische dreiging

Radiologische wapens kunnen (dodelijke) radioactieve straling veroorzaken. In enkele gevallen kunnen zij tevens dood door vergiftiging veroorzaken. De biologische gevolgen van blootstelling aan straling (meer dan normaal toelaatbaar) zijn tweërlei. De somatische effecten slaan op de schade toegebracht aan het lichaam van de bestraalde persoon (o.a. het ontstaan van kanker, etc.). De genetische effecten tasten het erfelijk materiaal aan en beïnvloeden de volgende generaties (invloeden op zaadcellen, foetus, etc.). Een radioactieve stof zal het lichaam binnendringen, vooral als zij gas- of poedervormig is. Hierdoor kan plaatselijk een sterkere dosis worden geabsorbeerd, bijvoorbeeld door de longen. Gevolg is dat de drager continue wordt bestraald.

De grondstoffen voor de productie van het radiologische wapen zijn relatief eenvoudig te krijgen omdat zij in de medische wereld worden gebruikt voor de bestraling van kankerpatiënten. Om deze isotopen (kobalt 60 en cesium 137) optimaal in te zetten worden ze in poedervorm omgezet, een proces dat op eenvoudige wijze is uit te voeren en geen gevaar oplevert aangezien de stoffen niet giftig zijn. Gezien de eenvoud waarmee deze stoffen te krijgen zijn, kan worden aangenomen dat zij in het bezit zijn van terroristische groeperingen.

Het radiologisch wapen kan ook worden geproduceerd uit uranium 235 en plutonium 239. Nadeel van deze producten is dat zij zeer zeldzaam zijn en dus kostbaar en moeilijk te verkrijgen. Tevens zijn zij naast radioactief zeer giftig. Dit maakt het bewerken van deze producten tot het benodigde poeder zeer moeilijk. Het is aannemelijk dat rijke terroristische groeperingen met de juiste contacten, kant en klare hoeveelheden van deze stoffen kunnen kopen.

Het aantal slachtoffers van het radiologisch wapen is sterk afhankelijk van waar en hoe het wordt ingezet. Het meest effectief is het als de radioactieve bron wordt gebruikt in een afgesloten ruimte of voor de vergiftiging van primaire levensbehoeften. Het effect van radiologische besmetting zal op de bevolking een groot psychologisch effect hebben.

Biologische dreiging

Biologische wapens hebben tot doel infectieziekten op mens, dier of gewas over te brengen. Afhankelijk van het middel kan besmetting van de mens een dodelijke dan wel incapaciterende afloop hebben. Diverse soorten agensia komen in aanmerking: bacteriën (bacteriologische wapens), virussen (virale wapens), zoönosen (ziektes die van dier op mens worden overgedragen) en toxines (giftige stoffen met een biologische achtergrond).

Biologische wapens zijn er in zeer veel variëteiten, in zeer eenvoudige tot zeer complexe vorm. Sommige zijn relatief eenvoudig te maken, andere vereisen meer specifieke deskundigheid. Een eigenschap van sommige biologische wapens is dat met een relatief geringe hoeveelheid materiaal een groot aantal mensen kan worden besmet. Bereiding van biologische wapens is niet eenvoudig. De cruciale stap is het microbiologisch uitselcteren van de juiste stammen van een gekozen agens. Daarnaast moet men beschikken over voldoende groeimedium (kweekstoffen) en een biotechnologische infrastructuur.

Hoewel over ziektekiemen in principe niet vrijelijk kan worden beschikt, kan niet worden uitgesloten dat deze door tussenkomst van derden met voldoende fondsen kunnen worden aangeschaft. Groeimedia zijn makkelijker te verkrijgen, hoewel men ook hier, gelet op de Irakese ervaringen, omzichtig te werk moet gaan om achterdocht te vermijden. Een minimale biotechnologische productie-infrastructuur is noodzakelijk omdat een schoon productieproces van essentieel belang is. Tevens is het nodig een aantal bewerkingen te verrichten om het product houdbaar, transporteerbaar en verspreidbaar te maken. Veilig omgaan met ziektekiemen is zeer moeilijk. Daarom is een goede bescherming van dit personeel van groot belang. Personeel dat ervaring heeft met ziektekiemen en ervaring heeft in een biotechnologische productie-installatie is schaars.

Gelet op vorenstaande is het meest voor de hand liggend dat kant en klare producten door terroristische organisaties worden aangeschaft. Hier zijn financiële middelen voor nodig. In Nederland worden biologische agentia op beperkte schaal aangetroffen bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne (RIVM) in Bilthoven, het Instituut voor Dierengeneeskunde (ID) in Lelystad en een aantal andere geneeskundige en diergeneeskundige onderzoeksinstituten. Gezien de geringe hoeveelheden is het niet waarschijnlijk dat een explosie aldaar tot besmetting zal leiden. Maar door diefstal of vervalsing kunnen terroristen wel de beschikking krijgen over biologische agens.

Bij explosieve verspreiding van biologische agens zal door de drukgolf en optredende hitte de agens nagenoeg volledig vernietigd worden. De verspreiding per aerosol is technisch gezien in de meeste gevallen het meest effectieve middel. Er moet echter aan randvoorwaarden worden voldaan om een goede verspreiding te garanderen. Zo moet bijvoorbeeld het weer goed zijn (geen wind en regen, bewolkt, de juiste temperatuur), anders slaan de deeltjes te snel neer of worden zij vernietigd. Een sproei-vliegtuig is hierbij een optie. Echter door drukverschillen tussen reservoir, sproeisysteem en spuitstuk en de turbulentie waaraan de agens worden blootgesteld zal veel agens verloren gaan. Hierdoor neemt de effectiviteit van het middel af.

Een aantal ziekten (met name pokken) kan van mens op mens worden overgebracht door geïnfecteerde personen. Dit is een zeer eenvoudige methode met verregaande consequenties, aangezien er, sinds 1975 in Nederland, niet meer preventief tegen pokken wordt ingeënt. Echter, een argument om deze methode niet te gebruiken is dat de ziekte, door de mobiliteit van de mens in de huidige tijd, kan worden verspreid onder de elgen aanhangers.

Om vorenstaande redenen mag worden verondersteld dat primair gebruik wordt gemaakt van niet infectueuze wapens. Hiervan is het anthrax agens een voorbeeld. Anthrax is een acute infectieziekte die wordt veroorzaakt door een bacterie. Anthrax komt wereldwijd voor bij vee en wilde dieren en kan aan mensen worden overgedragen indien zij zich blootstellen aan weefsel van besmette dieren. Anthrax kan op drie manieren besmetting veroorzaken, namelijk via de huid, via de luchtwegen en via de spijsvertering. Ter illustratie: Indien bijtijds onderkend, is besmetting via de huid goed te genezen. Besmetting via de spijsvertering is in ongeveer 50% van de gevallen dodelijk. Het meest fataal is de inhalering van de bacterie, ongeveer 95% van de besmette personen zal het niet overleven omdat onderkenning van de ziekte te laat plaatsvindt. Verspreiding van anthrax in sporenvorm is het meest voor de hand liggend en is zeer gevaarlijk omdat het dan gehaleerd. In het Midden Oosten en Azië wordt naar wordt aangenomen nog steeds anthrax ontwikkeld. Terroristen kunnen van deze landen mogelijk anthrax betrekken.

In niet alle gevallen zal het direct duidelijk zijn dat een biologische aanslag heeft plaatsgevonden. Zo kan het gebeuren dat pas na een paar dagen een "lokaal" patroon van ziektebeelden ontstaat.

Pas dan zal eventueel de relatie naar een biologische aanslag worden gelegd. Het psychologische effect op de bevolking na het gebruik, of de dreiging van het gebruik, is zeer groot. De incubatietijd van ziekten veroorzaakt door biologische wapens is meestal enige dagen tot weken.

Voor een terroristische organisatie met voldoende financiële middelen is het mogelijk bacteriologische wapens te kopen. Vervolgens is het mogelijk dat zij worden ingezet, vooral op kleine schaal. De veelzijdigheid van de wapens garandeert effect. Bij verspreiding van biologische agens in beperkte ruimte is de doeltreffendheid het grootst. Het kan enige tijd duren voordat het duidelijk is dat het om een aanslag gaat.

Chemische dreiging

Chemische wapens kunnen worden geproduceerd uit klassieke chemische strijdmiddelen, maar ook uit de giftige en zeer giftige industriële chemicaliën. De stoffen die in het productieproces nodig zijn lopen uiteen van huishoudelijke chemicaliën tot de voorlopers van chemische strijdmiddelen. Daarnaast kunnen giftige tot zeer giftige chemicaliën, die in de chemische industrie worden gebruikt, als geïmproviseerd chemisch wapen worden toegepast. Toxic Industrial Chemicals (TICs) en Super Lethal Toxic Chemicals (SLTCs) zijn stoffen die op veel locaties binnen de chemische industrie worden gevonden. De bedrijven en locaties in kwestie zijn bekend bij het Ministerie van VROM en bij de Organization on the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW), het internationale controle orgaan van het chemische wapenverdrag.

Locaties waar TICs en SLTCs liggen opgeslagen zijn lonende doelen en vormen dan ook een risico. Een klein ongeval op een dergelijke locatie kan leiden tot een ramp van ongekeerde dimensie. Een relatief simpel ongeval met een afsluiter bij een chemische fabriek in het Indiase Bhopal leidde tot 3.800 doden en 11.000 gewonden. Deze ongevallen kunnen van binnen uit worden veroorzaakt (bijv. als gevolg van een zwakke bewaking) of door een handeling van buiten het industrieterrein (bijv. het laten ontsporen van een trein met chemische lading). Sinds 11 september j.l. is een zelfmoordaanval met een vliegtuig ook een optie.

Om chemische strijdmiddelen te maken is enige specifieke deskundigheid noodzakelijk. Daarnaast zijn motivatie en geld benodigd. Er mag vanuit worden gegaan dat deze aspecten in een terroristische organisatie aanwezig zijn.

Chemische strijdmiddelen zijn redelijk stabiel en kunnen worden opgeslagen zonder dat er bijzondere eisen aan de opslag worden gesteld. Bij chemische wapens ligt het probleem echter in de verspreiding. Bij een explosieve verspreiding zal in bijna al de gevallen een groot deel van het agens verbranden of in de drukgolf worden vernietigd. Verspreiding met behulp van sproeivliegtuigen is effectiever. Belangrijke factoren hierbij zijn vluchtigheid en persistentie van het agens, verspreidingshoogte en weer. Zo zal harde wind de wolk uiteenwaaien en regen het agens doen neer slaan. De vernevelaar lijkt de meest aanwezige verspreidingstechniek. Ook kan de techniek van de vernevelaar worden gebruikt in besloten ruimten als stationshallen en tentoonstellingsruimten. Het effect van het gebruik is afhankelijk van het gebruikte middel.

Aanslagen kunnen worden uitgevoerd met zuivere of verdunde producten. In afgesloten ruimten kan afhankelijk van het gebruikte middel een zeer beperkte hoeveelheid (bijv. 100 ml) voldoende zijn. Een terroristische organisatie met voldoende financiële middelen moet in staat zijn chemische middelen te kopen en in te zetten. Gezien de doelstellingen van de groepering, het zaaien van angst en onzekerheid, is het meest voor de hand liggend dat chemische wapens gericht en op beperkte schaal worden ingezet. Op basis van de benodigde technische middelen en voorbereiding, kan het gebruik van chemische wapens voor terroristische doeleinden als laagdrempelig worden beschouwd.

Risico's op grond van multiculturele samenstelling van de krijgsmacht

De Nederlandse krijgsmacht vormt een afspiegeling van de maatschappij, hetgeen betekent dat ook binnen de krijgsmacht sprake is van een multiculturele samenstelling. Dit wordt versterkt door

het Defensiebeleid om nadrukkelijk onder allochtone jongeren te werven. Voor het bestaan van banden tussen militairen en organisaties in Nederland die met terrorisme in verband worden gebracht zijn tot nu toe geen aanwijzingen gevonden. Wel zijn in de afgelopen periode door enige militairen met een allochtone herkomst uitingen van sympathie gedaan aan de achterliggende motieven van de terroristische aanslagen op de Verenigde Staten. Hoewel binnen een democratisch bestel, vrijheid van meningsuiting een grondrecht is, kunnen dit soort uitingen van sympathie in alle redelijkheid niet worden getolereerd. Voornamelijk lijkt dit verschijnsel incidenteel en provocerend van aard. Toch moet binnen de krijgsmacht, op grond van verdergaande militaire inzet in het kader van terrorismebestrijding, rekening worden gehouden met oplopende inter-ethnische spanningen en verdergaande uitingen van sympathie aan de zaak van de terroristen. Zeker als het gaat om politiek-religieuze uitingen met een extremistische achtergrond kan ernstig schade worden berokkend aan de krijgsmacht. Evenmin is het aanvaardbaar, dat personen die zijn opgeleid in de krijgsmacht in het gebruik van geweld en geweldsmiddelen, deze kennis buiten de krijgsmacht in het kader van hun extremistische ideeën toepassen.

De integriteit van de krijgsmacht moet boven elke twijfel verheven zijn. Van de Nederlandse krijgsmacht mag daarbij worden verwacht dat zij voldoende vermogen bezit verschillende gedachten en meningen te integreren. Rekening houdend met de voornoemde uitingen van sympathie is het evenwel zaak voldoende zicht te houden op de genoemde verschijnselen, alsmede op mogelijke individuen en/of groeperingen in de krijgsmacht die zich contrair aan de defensiebelangen kunnen manifesteren. Tevens dient de krijgsmacht zich voor te bereiden op mogelijke intensivering van genoemde verschijnselen en de mogelijke implicaties ervan. Ondanks dat er geen concrete aanwijzingen van enige betrokkenheid is vanuit de krijgsmacht bij groeperingen met een terroristische grondslag, is er wel sprake van uitingen van sympathie. Om die reden zal met name vanuit het aspect contra inlichtingen en veiligheid extra aandacht aan dit onderwerp worden besteed.

Conclusie

De terreurdaden van 11 september zijn een uitvloeisel van de ontwikkelingen binnen het terrorisme van de afgelopen tien jaar. Met de succesvolle uitvoering van aanslagen van een dergelijke omvang is het "nieuwe" terrorisme voor een ieder zichtbaar en merkbaar geworden. De transnationale opererende islamitische extremisten die verantwoordelijk worden gehouden voor de recente aanslagen maken deel uit van een los verbond van fanatieke islamitische militanten uit verschillende landen die blijkbaar worden gedreven door wraak, religieuze hartstocht en een algemene haat tegen het westen.

De diversiteit in vormen en groepen maakt dat het terrorisme reeds langere tijd door velen als één van de gevaarlijkste fenomenen voor nu en in de toekomst wordt beschouwd. Niet alleen omdat fanatiek religieus terrorisme vanuit bredere motieven ("nieuw" terrorisme) de plaats van (traditioneel) politiek terrorisme lijkt in te nemen, maar ook omdat de technische mogelijkheden voor terroristische groeperingen snel toenemen.

Tegenover de laatst genoemde ontwikkeling staat de kwetsbaarheid van de moderne, open (ge-industrialiseerde) samenleving, die steeds afhankelijker wordt van elektronica, computersystemen en vrije informatiestromen. Het is derhalve niet denkbeeldig dat in de toekomst infoterrorisme en *cyberwarfare* naast het klassieke gewelddadige terrorisme (met conventionele dan wel non-conventionele middelen) een belangrijke plaats gaan innemen.

Binnen de Nederlandse krijgsmacht zal nadrukkelijk aandacht moeten worden besteed aan de risico's die verbonden zijn aan mogelijk oplopende inter-ethnische spanningen en verdergaande uitingen van sympathie aan de belangen van terroristische groeperingen.

Terroristische groeperingen

In dit deel van de analyse wordt aandacht besteed aan de terroristische groepering al-Qa'ida. Daarbij wordt ook gekeken naar de situatie in Nederland en in Bosnië en de daar aanwezige groeperingen met een veronderstelde relatie met UBL.

al-Qa'ida

De organisatie die in 1989 werd opgericht door Usama bin Laden (UBL) en de naam al-Qa'ida kreeg, heeft tot op heden twee fasen in de ontwikkeling doorgemaakt. Ten eerste de periode van 1989 tot 1998 waarin de Arabische Afghanistan veteranen (Afghani's) werden samengebracht, in met name Afghanistan en Soedan. Na grondige training werden de Afghani's naar allerlei uithoeken van de islamitische wereld gestuurd om voor de Islamitische zaak te strijden, waaronder Tsjetsjenië, Algerije en Bosnië. De training, bewapening en de transportkosten kwamen veelal voor rekening van UBL.¹

Vanaf 1998 is er sprake van een nieuwe fase in het bestaan van al-Qa'ida. Na een oproep van UBL tot het voeren van een Hellige Oorlog (Jihad) tegen de Verenigde Staten, diens bondgenoten en Israël wordt in het zelfde jaar bekendgemaakt dat al-Qa'ida internationaal gaat opereren. Het doel van al-Qa'ida wordt omschreven als de stichting van een Islamitische staat in alle Arabische en Islamitische staten door middel van samenwerking met Islamitische groepen in die landen en het verdrijven van westerse dominante invloeden uit alle Islamitische landen. Het eerste doel van al-Qa'ida, de vestiging van een Staat gebaseerd op de Sharia in de gehele Islamitische wereld (Umma), komt overeen met het gedachtengoed van de Hizb ut-Tahrir.² De Hizb ut-Tahrir streeft via vreedzame weg naar de vestiging van een pan-islamistische staat in de gehele Islamitische wereld (Dar al-islam).

Het *Islamitisch Wereldfront voor de Jihad tegen de Joden en Kruisvaarders* en het *Islamitisch Leger voor de Bevrijding van de Heilige Plaatsen* zijn sinds hun officiële oprichting in 1998 de gewapende manifestatie van al-Qa'ida. Voor de financiering van de activiteiten is al-Qa'ida aangewezen op het privé kapitaal van UBL en van diens legale zakelijke activiteiten. Daarnaast wordt al-Qa'ida gefinancierd door rijke zakenlieden uit de Golfstaten en wordt de organisatie gesteund door middel van bijdragen van met name islamitische charitatieve instellingen als al-Haramain en de International Islamic Relief Organisation (IIRO).³ Daarnaast zijn er bewijzen dat UBL veel geld

¹ Het trainingsprogramma dat een vrijwilliger bij al-Qa'ida in Afghanistan met goed gevolg moet zien af te leggen alvorens tot het kader van de organisatie te worden gerekend, bestaat uit een drietal opleidingen van telkens drie maanden. Ten eerste dient een strijder in opleiding de theorie van de stadsguerrilla onder de knie te krijgen. Vervolgens krijgt hij een basis militaire opleiding en een uitgebreide wapentraining (o.a. pistool, AK-47, mortieren en RPG's). Tenslotte wordt de rekrut getraind in het omgaan met bommen, mijnen en het maken van *Improvised Explosive Devices* (IED's).

² De Hizb ut-Tahrir is een afsplitsing van de Moslim Broederschap. De Hizb ut-Tahrir is een politieke beweging, werd in de jaren vijftig opgericht in Jeruzalem, en was overwegend actief in Jordanië, Syrië en Libanon. Sinds het uiteenvallen van de Sovjetunie heeft de beweging zijn activiteiten uitgebreid naar met name Oezbekistan, Kirgizië en Tadzjikistan. In Tadzjikistan zou de Hizb ut-Tahrir inmiddels duizenden aanhangers hebben. Mogelijk dat Abdullah Azzam, die veel invloed had op het denken van Usama bin Laden, nauw gelieerd was aan de Hizb ut-Tahrir.

³ Al-Haramain is een Saudische NGO die zich tot voornaamste taak heeft gesteld het verbreiden van het juiste geloof in de harten van de moslims zoals die geschreven staat in de Koran en de Soenna. De IIRO werd in 1978 opgericht als zusterorganisatie van de Arabische Wereldliga (Rabitah) in Mekka. De IIRO is een NGO die zich bezighoudt met het geven van steun aan islamieten over de hele wereld.

[REDACTED]

verdient met de narcoticahandel. Meerdere aan al-Qa'ida gelieerde organisaties zijn hierbij betrokken.

In maart 2001 stuurde de Russische Permanente Delegatie bij de VN een lijst met 55 geïdentificeerde trainingskampen van moedjahedien, extremistisch islamitische organisaties en aanhangers van UbL naar de VN Veiligheidsraad. Voorts werd een lijst overhandigd waarin de kantoren en verblijfplaatsen van UbL werden geïdentificeerd. De kampen bevinden zich volgens de lijst in geheel Afghanistan, maar concentraties zijn er vooral rond de steden Kaboel, Jalalabad en Kandahar. In de kampen zouden zich voornamelijk strijders van organisaties bevinden die onderdeel uitmaken van al-Qa'ida of er nauw aan zijn gelieerd. Het totaal aantal Afghanistan veteranen in de wereld wordt geschat op ongeveer 30.000. De actuele sterkte van de manschappen onder leiding UbL wordt geschat op 5-10 duizend strijders. Met name de 55e Brigade die onder direct bevel staat van UbL en meestrijd aan de zijde van de Taliban tegen de Noordelijk Alliantie is een geduchte tegenstander. Van de totale groep volgelingen van UbL zouden er ongeveer 600 personen actief zijn binnen terroristische cellen.

al-Qa'ida maakt bij het plegen van aanslagen gebruik van de methode van de cellen. Deze cellen zijn te verdelen in een viertal groepen. Er zijn cellen die de supervisie hebben, voorts zijn er cellen die zich bezighouden met de voorbereiding en zijn er cellen die zich concentreren op de uitvoering. Tenslotte zijn er cellen die zich bekwaamd hebben in de *cover-up*. De omvang van de diverse cellen is meestal niet groter dan 10 tot 12 personen. Tijdens de uitvoering van een operatie staan de verschillende cellen niet met elkaar in contact, slechts een kleine groep van het topkader van al-Qa'ida is op de hoogte van de actuele stand van zaken.

Nederland

Ook in Nederland zijn sympathisanten aanwezig van aan al Qa'ida gerelateerde groepen. Voor een overzicht daarvan wordt verwezen naar de bijlage. Er zijn geen aanwijzingen dat deze groepen op enigerlei wijze banden hebben met sympathisanten binnen de Defensie-organisatie, noch dat zij betrokken zijn bij de ondersteuning of voorbereiding van concrete terroristische aanslagen gericht tegen Nederland in het algemeen en Defensiebelangen in het bijzonder. Ook is niet gebleken dat gelegenheidsdaders van de gelegenheid gebruik hebben gemaakt. De algehele dreiging op het deelgebied terrorisme in Nederland is thans laag. Indien Nederland mocht beslissen deel te nemen in de strijd tegen het terrorisme dan moet ernstig met vergeldingsaanslagen door terroristen rekening worden gehouden. In het kader van het verloop van de acties in Afghanistan kunnen kleine groepen uit de moslimgemeenschappen in Nederland mogelijk wel gewelddadige activiteiten ontplooiën.

[REDACTED]

Bosnie

In de periode 1992 tot heden is sprake van een toenemende moslim invloed binnen Bosnië. De oorsprong van deze ontwikkeling is te vinden in de buitenlandse islamitische steun aan de Bosnische moslims die ten tijde van de burgeroorlog tot stand is gekomen. Vanuit diverse werelddelen zijn meerdere Islamitische NGOs in Bosnië actief geworden.

Alhoewel de meerderheid van de Islamitische NGOs zich bezighouden met legitieme sociale humanitaire hulpverlening zijn er NGOs actief die bredere doelstellingen nastreven, zoals het verspreiden van het Islamitisch geloof. Hieronder bevindt zich een aantal die in verband worden gebracht met extremisme, fundamentalisme en terrorisme.

Ten tijde van de burgeroorlog hebben een noemenswaardig aantal Islamitische strijders zich aangesloten bij het Moslim (BiH) leger. Net als tijdens de Afgaanse oorlog waren deze strijders

afkomstig uit diverse landen (Algerije, Afghanistan, Egypte, etc.) en, net als aan het einde van de Afghaanse oorlog, zijn het merendeel van deze strijders na de Bosnische burgeroorlog weer teruggekeerd naar hun landen van oorsprong. Desalniettemin zijn er naar schatting zo'n 100 tot 200 van deze strijders in Bosnië achtergebleven en heeft een groot deel hiervan de Bosnische nationaliteit (en vaak een nieuwe naam) verkregen.

Ondertussen is Bosnië-Herzegovina een eenvoudig te bereiken thuishaven geworden voor moslim-groeperingen vanuit de hele zuidwest en centraal Aziatische regio. Hierbij is door de combinatie van de in Bosnië gevestigde criminele netwerken, de aanwezigheid van verdachte NGOs en overige extremistische organisaties, de onderlinge contacten van de reeds vertrokken en nog aanwezige Islamitische strijders ook een zekere aantrekkingskracht voor de vestiging van terroristische organisaties ontstaan. Hierbij gaat het in eerste instantie om groepen die gebruik maken van de in Bosnië aanwezige randvoorwaarden voor de (logistieke) ondersteuning van hun activiteiten elders (VS en West Europa). Voor een overzicht van de groeperingen wordt verwezen naar de bijlage.

Er is voldoende aanleiding aan te nemen dat er personen en cellen aanwezig zijn in Bosnië die in staat moeten worden geacht aanslagen uit te kunnen voeren richting SFOR. Er is recent een aantal aanwijzingen geweest die duiden op mogelijke aanslagen op vooral Amerikaanse en Engelse doelen in Bosnië. Deze hebben zich tot nu echter niet gematerialiseerd.

Conclusies

Met de terroristische aanslagen van 11 september j.l. is het 'nieuwe terrorisme' zichtbaar en merkbaar geworden. Voor Defensie brengt dit een aantal consequenties met zich mee. Achtereenvolgens moeten de volgende vragen worden beantwoord 'wat is de directe dreiging die uitgaat tegen de Defensiebelangen in Nederland en de Nederlandse militaire eenheden in het buitenland en 'wat zijn de indirecte bedreigingen en effecten voor de internationale vrede en veiligheid, die op hun beurt weer van invloed zijn op een mogelijke inzet van (delen) van de Defensieorganisatie. In de voorliggende analyse is aan elk van de genoemde aspecten aandacht besteed. In de komende tijd zal waar mogelijk en nodig een verdiepingslag worden gemaakt en zullen de relevante vragen, die thans nog niet of niet geheel zijn beantwoord, worden uitgewerkt. Dit impliceert dat de voorliggende analyse als een groeidocument moet worden beschouwd.

De directe terroristische dreiging die uitgaat tegen Nederland wordt thans als laag ingeschat. De situatie kan in geval van Nederlandse deelname aan de strijd tegen het terrorisme snel in negatieve zin wijzigen. In dat geval moet rekening worden gehouden met het risico van aanslagen en/of acties tegen Defensiebelangen. Dat geldt ook voor Nederlandse militaire presentie buiten Nederland. De aanslagen kunnen komen van terroristische groeperingen of van sympathiserende groepen en individuen. Voor de toekomst moet in dit kader meer rekening worden gehouden met de inzet van ICT-middelen voor information warfare tegen Defensie.

De kans dat terroristische groeperingen over nucleaire wapens beschikken is verwaarloosbaar klein. Het is dan ook niet realistisch met een inzet van nucleaire wapens door terroristen rekening te houden. Aangenomen mag worden dat terroristische organisaties, mits zij voldoende financiële middelen bezitten, kunnen beschikken over radiologische, biologische of chemische wapens. Het gebruik of de dreiging van inzet met massavernietigingswapens heeft een groot psychologische effect op de bevolking. Met kleine hoeveelheden van deze middelen kan reeds een aanzienlijk effect worden bereikt. Inzet van deze stoffen in besloten ruimten is relatief eenvoudig en is het meest effectief. Inzet in de buitenlucht heeft haar beperkingen.

Tenslotte moet Defensie rekening houden met mogelijke oplopende inter-ethnische spanningen onder het Defensie personeel en verdergaande uitingen van sympathie aan terroristisch optreden, die de integriteit van de krijgsmacht kunnen schaden. Het is zaak voldoende zicht te houden

[REDACTED]

op de genoemde verschijnselen, alsmede op mogelijke individuen en/of groeperingen in de krijgsmacht die zich contrair aan de defensiebelangen kunnen manifesteren.

In het kader van de indirecte bedreigingen en effecten voor de (inter-) nationale vrede en veiligheid moet worden geconcludeerd dat terroristisch optreden niet alleen een ontwrichtend gevaar voor de Westerse maatschappijen oplevert, maar evenzo destabiliserend kan werken in de Arabisch-Islamitische wereld. Risicolanden zijn in dit opzicht Pakistan, Saoedie Arabië en de Golfstaten. Ook Indonesië is een land van zorg. Het gevaar hiervan is dat de situatie in die wereld zodanig verslechtert, dat er sprake is van omverwerping van, meer op het Westen georiënteerde, zittende regeringen, waarvoor (religieuze) régimes in de plaats komen en dat Nederlandse vitale belangen worden geschaad. In dat geval moet met een militair optreden rekening worden gehouden dat zich binnen het geheleinzetspectrum kan manifesteren. In het licht van het bijzondere aandacht voor terrorisme na de aanslagen van de 11e september j.l. impliceert vorenstaande dat ook het behouden van aandacht voor de planning, organisatie en inzet van de capaciteiten in het kader van bondgenootschappelijk optreden, hoger in hetinzetspectrum, voortdurende aandacht behoeven.

Ter afronding

In de voorliggende analyse is een zo concreet mogelijke dreigingsanalyse gegeven van potentieel terroristisch optreden tegen Defensiebelangen in Nederland en tegen uitgezonden Nederlandse militaire eenheden. Het is van belang dat dit beeld waar mogelijk wordt aangescherpt. Vanuit de optiek van de Militaire Inlichtingendienst zijn gebruikmaking van contra-inlichtingen methoden, de inzet van verbindingsinlichtingen en human intelligence daartoe de geëigende middelen. Inwinnen van inlichtingen omtrent terroristische activiteiten richt zich, tegen de achtergrond van historische, culturele en omgevingsfactoren, ondermeer op het vaststellen van de samenstelling en structuur van terroristische organisaties, de ondersteuning ervan en de wijzen van optreden. Essentieel hierbij is het verder inzichtelijk maken van groepsfactoren, karakteristieken, psychologie en gedrag om het mogelijk te maken een tijdige inschatting te geven van het omslagpunt naar terroristische daden. Het onderkennen van patronen en het opbouwen van profielen van terroristische organisaties en cellen behoren daar eveneens toe.

Effectief anticiperen op de onderscheiden dreigingen in verschillende delen van de wereld waar Defensie kan optreden, noodzaakt het verder uitbouwen van het bestaande netwerk van specialisten op uiteenlopende terreinen, op wie bij noodzaak een beroep kan worden gedaan. Tevens moet een beroep kunnen worden gedaan op nationaal aanwezige kenniscentra (o.m. universiteiten). Tevens moet in het kader van training en opleidingen meer dan voorheen doctrinair aandacht worden besteed aan terrorisme als deel van asymmetrisch optreden.

Voor veel landen/gebieden in de wereld kan gerekend worden op betrouwbare ondersteuning en medewerking van partner- en zusterdiensten. Waar mogelijk dient deze samenwerking in het kader van terrorismebestrijding verder te worden uitgebouwd. Onderzoek moet worden gedaan naar het versterken van de reguliere rol van defensie-attachés in de politiek- en militair-strategische informatievoorziening en naar de plaatsing van liaisons bij de belangrijkste zuster- en partnerdiensten..

Van de kant van het Ministerie van Defensie kan worden meegewerkt aan het ontwikkelen van een adequate (bestuurlijke) nationale respons om de ontwrichtende effecten van een terroristische dreiging of aanslag op zijn minst beheersbaar te maken. Hierbij kan worden gedacht aan zaken als preventieve maatregelen, anti- en contra terroristisch optreden en effectenbestrijding. Op deze manier kan worden bijgedragen aan de ontwikkeling en uitvoering van scenario's en rampenplannen in het kader van militaire bijstand. Maatregelen van defensieve aard richten zich in algemene zin op beveiligingsmaatregelen tegen onderkende potentiële en acute dreigingen. Tot nu toe zijn geen directe bedreigingen geconstateerd in Nederland of tegen Nederlandse defensiebelangen in het buitenland. De internationale opstelling van Nederland in de anti-terreur campagne en de eventuele inzet van krijgsmachtdelen kunnen hierin echter op ieder moment

[REDACTED]

verandering brengen. Het is dan ook noodzakelijk terroristische dreiging en de mogelijke reactie van minderheden in Nederland en andere landen waar defensiebelangen aanwezig zijn, mee te nemen in de beveiligingsplannen. Daarbij kan een belangrijk punt van aandacht de schaalbaarheid van de maatregelen zijn, zodat toe of afnemende dreigingssituaties snel en doeltreffend het hoofd geboden kunnen worden. Tenslotte dienen vitale organisatiedelen en objecten te worden gezien vanuit het perspectief van de terrorist. Het gaat niet zozeer om het belang dat Defensie zelf aan haar installaties hecht, maar hoe bepaalde objecten gezien kunnen worden vanuit hun symboliek voor westerse waarden. Naast bouwkundig- en elektronisch-technische maatregelen, zullen vooral organisatorische maatregelen effectief zijn.

AL QA'IDA

Het is bekend dat een aantal extremistische islamitische bewegingen onder de paraplu van al-Qa'ida opereert. De meest tot de verbeelding sprekende bewegingen zijn de twee Egyptische organisaties, al-Jama'a al-Islamiya en de al-Jihad al-Islami (Egyptische Jihad). Beide organisaties hebben een gewelddadig verleden (o.a. de moord op president Sadat in 1979) en zouden zich in 1998 hebben aangesloten bij al-Qa'ida. Zowel de Al-Jama'a al-Islamiya als de Al-Jihad al-Islami behoorden tot de oprichters van het *Islamitisch Wereldfront voor de Jihad tegen de Joden en Kruisvaarders*. Echter het betreft in beide gevallen niet de gehele organisatie maar afsplitsingen. Leaders van de beide organisaties hebben inmiddels topposities in al-Qa'ida. De Egyptische arts Ayman al-Zawahiri (Egyptische Jihad) en Mohammed Atef (al-Jama'a al-Islamiya) worden gezien als de nummer 2 en 3 na UBL binnen al-Qa'ida.

Andere extremistische organisaties die onder de banier van al-Qa'ida opereren zijn de Libische Islamitische Groep, het Algerijnse Islamitische Leger (GIA) en de Tunesische Islamitische Groep. Voorts zou er een directe band tussen al-Qa'ida en de Islamitische Beweging van Oezbekistan (IMU) bestaan. Hoewel hier veel onduidelijkheid over bestaat, staat wel vast dat de militaire leider van de IMU, Djuma Khodzjev (*Nom de Guerre*, Jumaboy Namagoni), door Talibanleider Mullah Omar is benoemd tot commandant van alle buitenlandse strijders in Afghanistan. Onlangs ook zou Jumaboy benoemd zijn tot commandant van het noordelijke front. Tenslotte is bekend dat de IMU betrokken is bij grootscheepse smokkel van narcotica. Het is dan ook aannemelijk dat Jumaboy en UBL naast een ideologische band ook zakelijk contacten onderhouden.

Naast de directe banden tussen al-Qa'ida en UBL enerzijds en extremistisch islamitische organisaties anderzijds zijn er lossere samenwerkingsverbanden met een aantal in Afghanistan verblijvende organisaties. Met name dienen hier vermeld te worden de Tsjetsjenen (met name de strijders van Sjamil Basajev en Khattab), de Abu Sayyaf organisatie en de verschillende Kashmirse bewegingen zoals Lashkar-e-Tayyaba en de Lashkar-e-Jhangvi. Ook zijn er contacten tussen al-Qa'ida en het Islamitische Aden-Abyan Leger, de Jeminitische Islamitische Hervormingsbeweging (IRM), de Eritrese Islamitische Groep, de Somalische Islamitische Groep en het UCK.

De genoemde organisaties die banden onderhouden met UBL en al-Qa'ida streven voornamelijk een nationaal doel na. Zij willen de regeringen in de landen van herkomst met geweld verwijderen en een Islamitische staat vestigen op basis van de Sharia. Om dit doel bereiken, lijkt elk middel geoorloofd. Duidelijke voorbeelden zijn de acties van de Egyptische extremistische organisaties de afgelopen jaren. In 1995 werden aanslagen gepleegd op de Egyptische president Hosni Moebarak in Ethiopië en de Egyptische ambassade in Islamabad. In 1998 werd een aanslag op buitenlandse toeristen in Luxor gepleegd.

Sinds de oprichting van al-Qa'ida blijkt dat de organisatie een aantrekkingskracht uitoefent op Islamieten in de gehele wereld. Vooral onder geletterde jongeren, meestal met een behoorlijk opleidingsniveau, blijkt het gedachtengoed van UBL en zijn organisatie opmerkelijk vaak aan te slaan. De aantrekkingskracht van al-Qa'ida beperkt zich niet alleen tot de Arabische wereld. Er zijn inmiddels vele voorbeelden van jonge mannen die in het Westen zijn geboren en opgegroeid maar die zich hebben aangesloten bij het netwerk van UBL. De verkenning voor de aanslag op een van de Amerikaanse ambassades in Afrika werd gedaan door een voormalige Amerikaanse sergeant, van Egyptische afkomst, van de *Special Forces*. Tenslotte dient vermeld te worden dat

[REDACTED]

een aantal van de terroristen die de aanslagen van 11 september pleegden jaren in het Westen hebben geleefd en gestudeerd.

In Nederland aanwezige groeperingen met een veronderstelde relatie met UBL

Groupe Salafiste Pour le Combat (GSPC)

De GSPC, een afsplitsing van de GIA, vormt een van de belangrijkste tegenstanders van het Algerijnse regime. Er zijn contacten tussen GSPC-leden en het Usama bin Laden netwerk. In Nederland verblijft een aantal GSPC-leden, waarvan bekend is dat zij zich bezighouden met illegale immigratie, mensensmokkel en het vervaardigen van valse documenten, ook ten behoeve van Islamisten met een andere signatuur dan GSPC. GSPC'ers zijn bereid ondersteuning te leveren aan terroristische activiteiten van zowel de eigen organisatie als het netwerk van Usama bin Laden

Takfir wal Hijra

Takfir wal Hijra (uitgestoten en uitgetreden) is een radicaal Islamitische ideologie die het doden of schade berokkenen aan alle 'ongelovigen', de niet-moslims, legitimeert als dit dienstbaar is aan de verwezenlijking van de TWH-doelstelling, zijnde de vestiging van een Islamitisch kalifaat. Deze ideologie heeft aanhangers over de hele wereld, waaronder een aanzienlijk aantal Afghanistan veteranen. In sommige landen zijn organisaties van Takfiri ontstaan. In Nederland bevinden zich aanhangers van deze ideologie, die in contact staan met TWH-aanhangers in diverse andere Europese landen. In Nederland zijn TWH-aanhangers betrokken bij uiteenlopende vormen van criminaliteit. Een vijfde van de buit wordt afgestaan voor de Jihad.

Libyan Islamic Fighting Group (LIFG)

Deze Libische groep, waarvan leden in Nederland verblijven, heeft meerdere gewelddadige acties uitgevoerd tegen het bewind van Khadaffi. Een van de in Nederland verblijvende leden heeft training ondergaan in een trainingskamp van UBL. Er zijn contacten tussen de LIFG en aanhangers van HAMAS en GIA.

Front Islamique Tunesien (FIT)

Deze groep, waarvan tenminste een vertegenwoordiger zich in Nederland bevindt, bestaat uit voorstanders van de gewapende strijd tegen de regering in Tunis. De groep speelt een marginale rol binnen het Islamitische terrorisme.

Al Jama'a al Islamiya (AJAI)

Doelstelling van de AJAI is de omverwerping van de regering van Hosni Mubarak in Egypte. In Nederland verblijven leden van de AJAI met een Afghanistan achtergrond.

Egyptische Islamitische Jihad (EIJ)

Deze groep met dezelfde doelstelling als de AJAI, is meer internationaal georiënteerd. Van de EIJ gaat een grote dreiging uit tegen de internationale rechtsorde. In Nederland zijn geen leden van de EIJ gesignaleerd, maar gerekend wordt met ondersteunende activiteiten van andere groepen in Nederland bij activiteiten van de EIJ buiten Nederland.

Groeperingen en organisaties in Bosnië met een mogelijke link naar al Qa'ida

Al Haramain

De hulporganisatie "Al Haramain", een NGO uit Saoedi-Arabië, houdt zich naar eigen zeggen in Bosnië uitsluitend bezig met humanitaire hulpverlening aan vluchtelingen. Er bestaan echter verdenkingen dat deze organisatie tevens betrokken is bij het verlenen van logistieke en financiële steun aan groepen die extremistische en/of gewelddadige activiteiten uitvoeren in Bosnië. De organisatie is in ieder geval actief inzake het publiceren dan wel verspreiden van islamitisch-fundamentalistische literatuur en propaganda. Het hoofdkwartier van de organisatie bevindt zich in Saoedi-Arabië (Jeddah). De organisatie kent diverse lagen waarbij de top bestaat uit het Saoedische management. Daaronder bevindt zich een laag die is samengesteld uit door het hogere management geselecteerde religieuze Arabieren. De derde laag bestaat voornamelijk uit Arabische 'studenten' die in Kroatië en BiH verblijven. De onderste laag wordt gevormd door gematigde moslims. Binnen de organisatie zijn de volgende nationaliteiten onderkend: Saoedi's, Algerijnen, Syriërs, Jordaniërs en Egyptenaren.

International Islamic Relief Organisation (IIRO)

De IIRO is een NGO die zich bezighoudt met het geven van steun aan islamieten over de gehele wereld. De organisatie werd in 1978 opgericht en zetelt in Jeddah, Saoedi-Arabië maar heeft ook een sterke vertegenwoordiging in Peshawar (Pakistan) en is eveneens actief in Bosnië. Er zijn sterke aanwijzingen dat IIRO relaties onderhoudt met de al Qa'ida organisatie van Usama bin Laden.

Zelene Beretke (Green Berets)

Tijdens de burgeroorlog stond de oorspronkelijke paramilitaire groepering Zelene Beretke onder directe controle van de leiding van de Bosnische Moslim partij SDA. Zelfs het toenmalige Armija BiH-commando had over hen geen zeggenschap. De Zelene Beretke werden gebruikt voor speciale taken zoals het verzamelen van inlichtingen en het verkrijgen en binnensluizen van wapens. Deze groepering stond ook wel bekend als de paramilitaire eenheid van het "Patriotic Muslim Front". De huidige Zelene Beretke groep wordt gevormd door moslim extremisten en leden die worden aangeduid als (Bosnische) moedjahedien. Hun aantal wordt geschat op ongeveer 400 man. Er zijn aanwijzingen dat deze groep gesponsord wordt door landen uit het Midden-Oosten. Zelene Beretke kent twee stromingen waarvan de ene extremer is dan de ander. Er zijn banden met de Bosnische Moslim veteranenorganisaties en vermoedelijk ondersteunende activiteiten voor de Bosnische inlichtingen- en veiligheidsdienst AID. De organisatie heeft al gedurende langere tijd weinig van zich laten horen.

Zelene Beretke en JOB

Onder de benaming "Zelene Beretke" gaat overigens ook een veteranenverband schuil dat banden heeft met de "Jedinstvena Organizacija Boraca" -JOB (Unified Organisation of Veterans). De JOB is een sterke organisatie en heeft een geregistreerd kantoor in Sarajevo. Vermoedelijk heeft de JOB een vestiging in Oost-Mostar. In dit verband wordt echter ook de plaats Blagaj genoemd. De JOB vormt een overkoepelende organisatie voor Bosnische Moslim veteranenorganisaties en heeft maatschappelijke en politieke doelstellingen. JOB komt onder andere op voor de belangen van de voormalige soldaten van de para-militaire eenheid "Zelene Beretke". De ex-Armija BiH bevelhebber Sefer HALILOVIC is de huidige voorzitter van de JOB.

Vehabije

In en nabij Zenica is een groepering bekend onder de benaming "Vehabije" waarvan de leden zich gedragen als een soort religieuze (islamitische) politie. De Vehabije is ook in andere delen van Bosnië actief, waaronder Travnik en omgeving en Bihac. De groep heeft banden met de partij SDA en zou jonge extremistische Moslims aanwerven. Dit met de motivatie om zich te kunnen verweren "in geval van een nieuwe genocide die de Bosnische Moslims zou kunnen treffen". Fi-

nanciële ondersteuning zou men verkrijgen vanuit islamitische landen zoals Soedan en Saoedi-Arabië. De leden van Vehabije houden zich bezig met intimidatiepraktijken die gericht zijn tegen leden van de 'andere' facties en op "dissidenten" aan Moslimzijde.

Muslimanski Omladinski Savjes (MOS)

De Muslimanski Omladinski Savjes (MOS), ook wel aangeduid als de "Muslim Youth Association" is een op politieke en religieuze leest geschoeide jeugdorganisatie van de SDA. De organisatie werd in 1990 opgericht en gefinancierd door de SDA waarbij tevens steun werd verkregen vanuit Iran en Saoedi-Arabië. Tijdens de oorlog manifesteerde de groep zich als een gewelddadige jeugdorganisatie in Sarajevo. Aanvankelijke doelstelling van de MOS was de Bosnische Moslim gemeenschap te laten leven volgens de Bosnisch-Islamitische "traditie en cultuur" en voorts het islamitische geloof verder te verspreiden over Europa. Door diverse jeugd- en sportactiviteiten te organiseren hoopt men invloed te krijgen op de islamitische jeugd. Er zijn aanwijzingen dat de Bosnische Moslim veiligheidsdienst AID (Agencija Iztrazivanje i Dokumentacija) mogelijk een controlefunctie uitoefent binnen de MOS. Leden van de MOS zijn betrokken bij activiteiten zoals het intimideren van etnische minderheden in het Bosnische moslim deel van de MKF. De MOS beschikt over klein kaliber wapens en explosieven en vormt daarmee een potentiële dreiging in de regio. Mogelijk zijn leden van de MOS in het verleden betrokken geweest bij bomaanslagen in Travnik en omgeving. In dit verband werden indertijd enige MOS leden gearresteerd die afkomstig bleken te zijn van o.a. Zenica, Bugojno en Kokici. Leiders binnen de MOS zijn, voorzover bekend, een voormalig BiH ambassadeur in Iran en een ex-commandant van de special forces unit Black Swans van de Armija BiH. De MOS is een Internationaal werkende organisatie met o.a. vestigingen in Wenen en Keulen. Ook zijn er relaties met Britse moslims die overigens vanuit Pakistan en India naar Groot-Brittannië zijn gekomen. Het grootste deel van de MOS-leden heeft de leeftijd tussen de 15 en 30 jaar oud. Er hoeft overigens geen lidmaatschapsgeld afgedragen te worden. Veel volwassen mannen van de MOS dragen baarden en de vrouwen zijn veelal gesluierd. In Bosnië kent de MOS ca 30.000 leden, georganiseerd in lands-, kantonale-, gemeente-, en lokale raden.

Islamic Active Youth

De Islamic Active Youth in Travnik vecht voor een sterke islamitische invloed op de bevolking en wordt verantwoordelijk gehouden voor de verspreiding van pamfletten waarin wordt opgeroepen dat moslims zich uitsluitend moeten socialiseren met andere Bosnische moslims. Verder vestigen de leden voortdurend de aandacht op het naleven van islamitische waarden en normen.

Grupa

Omstreeks mei 2000 werd bekend dat in Bosnië een islamitisch fundamentalistische groep onder de benaming "GRUPA" wordt opgebouwd. Deze groep zou bestaan uit leden van andere islamitische groepen met als doelstelling om gewelddadige acties in de vorm van aanslagen te gaan voorbereiden. Voorts zou deze groep banden hebben met de MOS en de SDA. Er zijn aanwijzingen dat de Bosnische Moslim veiligheidsdienst AID contacten onderhoudt binnen dergelijke groepen en waarschijnlijk een controlerende rol speelt. De SDA leiding gebruikt dergelijke groepen vermoedelijk om een soort frontlijn te vormen tegen de andere etnische facties, in het bijzonder in omstreken oorden en gebieden. In de Nederlandse AOR zijn groepen aanwezig die in relatie worden gebracht met islamitisch fundamentalistische uitingen die een militant karakter dragen.

De 10 van Bugojno

In en nabij het oord Bugojno is sedert het begin van 2000 een kleine groepering actief die wordt aangeduid als de "10 van Bugojno". Deze groepering is crimineel en mogelijk zijn de leden ook lid van de veteranenorganisatie Ratni Vojni Invalidi (RVI). Deze veteranenorganisatie bevindt zich in de Nederlandse AOR en is, voorzover bekend, op zich niet crimineel. De groep "10 van Bugojno" houdt zich wel bezig met criminele activiteiten op het gebied van het innen van protectiegelden, waarbij kleine ondernemers het slachtoffer zijn.